

„Spindesiden“s Historie

Af Museumsassistent Margrethe Hald

I en kort Oversigt redegør Museumsassistent MARGRETHE HALD for Spindekunstens Historie og læfter Sløret for Oprindelsen til Ordet „Spindesiden“: Det synes til alle Tider at være Kvinder af alle Samfundslag, der spinder — Glosen har en glørværdig Fortid.

1
ALLEREDE i det 3. Aartusinde f. Kr. F. havde man i Ægypten en højt udviklet Spindekunst, og der herskede stor Luksus i Linnedvarer. Af de Lærredstoffer, som hører til en af Nationalmuseets Mumier, dateret til Tiden omkring vor Tidsregnings Begyndelse, kan man af Traadtallet danne sig et Skøn om Garnets Finhed. I Kæden fandtes i et Tilfælde 575 Traade Side om Side

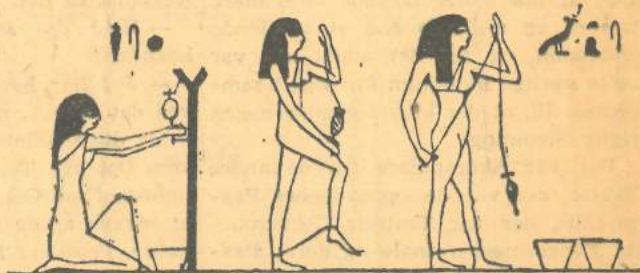
2
paa 10 cm. Det er dette fine, floragtige Tøj, som hedder „Byssus“, som omtales i Salomons Ordsprog. Det karakteriseredes ogsaa ved Navne som „Taageskyer“ og „vævet Luft“. Men at Tekstilarbejdet i Fortiden ikke udelukkende kan opfattes som en idyllisk kvindelig Syssel i Hjemmene, fremgaar af en Beskrivelse fra en Papyrus, hvori det hedder, at Væveren, som er indespærret i Huset, er mere ulykkelig end Hustruen. Han

3
sidder med optrukne Knæ og faar ingen frisk Luft. Forsømmer han nogen Dag at forfærdige den foreskrevne Mængde Tøj, binder man ham krum. Kun ved at give Dørvogteren Brød kan det lykkes ham at komme ud i Dagslyset. Aarsagen til Indespærringen maa formentlig være den, at den meget fine Hørtraad er tilbøjelig til at knække eller kurre i tør Luft, men bliver mere medgørlig i Fugtighed — et Forhold, der ogsaa har spillet en Rolle i Kniplingsindustrien, der visse Steder skal have haft til Huse i fugtige Kældere. Naar Nutidens Kniplersker har været fristede til at foretrække

Bomuldstraad for Hørtraad, beror dette aabenbart paa det samme, en Sag, der lejlighedsvis har vakt Røre og af og til giver Anledning til

4
heftige Diskussioner i faglige Kredse.

Men hvad fremragende Spindekunst i Oldtiden angaar, har vi ogsaa danske Eksempler, der er værd at fremhæve. Nogle Mandshuer fra Bronzealderen er udvendig beklædt med et fint Floslag, bestaaende af Traade af toløbet Garn, der i Finhed omtrent svarer til moderne Sygarn Nr. 60. Redskabet er ikke kendt, maaske har det været saa simpelt,

Ægyptiske Spindersker. Efter Gravmaleri fra Beni-Hasan.

at det, om det blev fundet, ikke kunde skelnes fra en afbrækket kløftet Gren, maaske er det slet ikke medgivet p. Gr. af ringe Værdi. Den æld-

1
ste danske Tenvægt, vi kender, er af Sandsten, dateret til ca. 7. Aarh. f. Kr. F., og den ældste Ten hører til Hjortespringfundet, et Baadfund fra ca. 200 f. Kr. F. Den bestaar kun af en lille Hasselkæp, som nedentil har en svag Fortykkelse. Op gennem Jernalderen er Tenvægte af forskellige Typer og Materialer almindelige blandt Gravudstyr i Kvindegrave, og fra Sagatiden ved vi, at Spinding hører til det mere ansete Arbejde, som de nordiske Høvdingekvinder giver sig af med.

Ved Udgravninger af de middelalderlige Bopladsler ved Herjolfsnes fandtes Tenvægte i stor Rigelighed; oftest laa de i Opholdsstuerne; de var af Vegsten, og af deres Antal tør man slutte, at Spindearbejdet har været øvet i stor Udstrækning paa Grønland i Middelalderen. Af Gravfund i Letland fremgaar det, at Kvinderne dér har haft en Haandten hængende i Bæltet paa højre Side, paa den venstre Side sad en Kniv,

Fortsettes Side 8

3
Kjøn og alle Aldere havde lejet sig en skøn Sommerdag, og spandt Uldgarn paa Haandteen. Enhver, der spandt, havde sin ganske raa Uldlyng sammenpakket ved en derpaa lagt flad Steen, idet han eller hun med den ene Haand under Spindingen udtrak og ordnede Ulden for den tvindende Teen; denne var en dertil passende krumvoxet Lynggreen, et godt Kvarteer lang, med en Spalte i Yderenden, hvorigjennem den tvindende Traad naaede ud under Arbejdet til Ulddyngen. Den Haand, som da førte Haandtenen, d. e. Lynggrenen, gav denne en omkringvindende og udtrækkende Bevægelse, hvorved Traaden baade snoedes og lod sig trække i Længden udaf Ulden, som den anden Haand dertil ordnede og ledede. Hvergang Traaden var blevet 5 til 10 Tommer lang udenfor Endespalten paa Grenén, maatte Spindingen ophøre, medens Spindere viklede den om Midten deraf, hvorpaa Ar-

2
Nøgler og undertiden en Saks — Tenen har saaledes haft sin faste Plads i Række med andre Nødvendighedsartikler.

Skønt Hjulrokken med Trampeindretning blev opfundet i Braunschweig ca. 1530, holdt Haandtenen sig sejt ved Siden af denne; vi ved f. Eks. fra Leonora Christinas Jammersminde, skrevet i sidste Halvdel af 17. Aarhundrede, at baade Leonora selv og hendes Opsynskvinder forkorter Tiden med Spinding og Tvinding i Fængslet. Leonora skriver herom: ... „oc loed Christian (en Fange) os giøre toe Handteene. Min war ickun liden, men henders som den burte. Ieg spant liided, twant ded til Traa. Hun spandt paa Haandteen en goed Deel.“

Paa Færøerne kendes Tenen i Bruugen den Dag i Dag; et af de seneste danske Vidnesbyrd om primitiv Spinding stammer fra 1870 og findes i en Beretning af J. Kierckebye om Kæltringefolkets Liv og Færden over de jyske Heder. „En Trup af begge

4
bejdet fortsattes. Saaledes anvendtes hver Gren, indtil Garnet om dens Midte gjorde den mindre let at svinge omkring, eller indtil Nøglet dér var af en Valnøds Størrelse. Spinde maaden er let som simpel, bare man har seet den engang. Efterat begge Lyngender udenfor Nøglet vare borttagne, gjemtes dette, og en anden passende Lynggren opsøgte og benyttedes, dersom man vilde fortsætte. Var en Natmandskvinde forsynet med et Forraad af saadanne Smaanøgler, laante hun hos en føjelig Bondekone en Spinderok, paa hvilken hun paa kort Tid kunde tvinde sig dette enkelte Uldgarn sammen til tvundet Sy- eller Strikkegarn.“ Museumsforstander H. P. Hansen, Herning, fortæller, at samme Spinde maade har været udbredt blandt Hyrderne i de midtjyske Egne højt op i det 19. Aarh.

Ofte havde Vogterne Pligt til for Husbonden at opsamle den Uld, Faa-

1
rene tabte eller fik afrevet i den høje Lyng; men undertiden fik de dog Lov at beholde den selv, og de spanndt den da paa en Lynggren til Stoppegarn til deres Strømper.

Vel har man ogsaa fra enkelte andre Steder hørt om, at Mænd lejlighedsvis gav sig af med Spinding, men det synes dog til alle Tider at være Kvinder af alle Samfundslag, der beskæftiger sig med Spindearbejdet. Hos Homer kommer dette aldeles klart frem, idet han lader Hectors Hustru Andromache sysle med Ten og Væv sammen med sine Slavinder, og Phaiakernes Dronning skildres siddende ved Arnen omgivet af sine Tjenestekvinder „spindende søblaa Uld paa Ten“. Hos Grækerne tillægges Spindekunstens Opfindelse endog selve Athene.

De græske Moirer Klotho, Lachesis og Atropos spinder Menneskets Livsstraad og afskærer den. Klotho betyder den spindende. Det er formentlig under Paavirkning heraf en lignende Forestilling stammer, som er blevet knyttet til de nordiske Skæbnegudinder. Ved ethvert Barns Fødsel møder de tre Norner og bestemmer dets Fremtid; de spinder dets Livsstraad og fæstner den i Verden.

3
mens ædlest Kvindeskikkelse, nemlig Guds Moder selv, der faar Rang af Spindekunstens højeste; nu faar Stjernebilledet i alle nordiske Lande Navne som *Marias Rok*, *Marri-Teen* eller Varianter heraf; endnu i min Barndom kunde man i Jylland høre den mere jævnt klingende Betegnelse *Marens Rok*, hvilket er det samme.

Ogsaa Madonna afbildes lejlighedsvis spindende, og de fine Spindelvævstraade, som man paa klare Høstdage kan se flyve i Luften eller sidde tæt i Hække og Stubmarker, hos os kaldet flyvende Sommer, hed

2
Ogsaa hos os har man tillagt de højeste kvindelige Væsener Interesse

for Spinding. Det er saaledes Frigg, Odins Hustru, som straalende paa Himmelhvælvet svinger Tenen og nytter Tiden i de lange Aftener. Vor Vinterhimmels pragtfuldeste Stjernebillede, Orion, kaldes nemlig ogsaa for *Friggs Rok*.

Navnlig i Sverige synes man højt op i Tiden at have holdt de hedenske Forestillinger fast og betragtet Friggs Ten som et Symbol for en gammel Guddom, og Frigg selv mentes udrustet med særlige Evner til at skue ind i Fremtiden. Folkesindet er trofast; det afskriver kun langsomt og ugerne de vante Forestillinger, og det er saa ligetil, at Tenen som Symbol efterhaanden føjes ind i kristeligt Tankesæt. I Stavkirken i Aal i Hallingdal findes i en Hvælving et Kalkmaleri fra det 14. Aarh., visende den spindende Eva mod en stjernebesat Himmel. Motivet tolkes her som Sindbillede paa Himmelskredsløbet. I Finland kaldes Solen for *Vor Herres Ten*, ligeledes paa Grund af det uafbrudte Omløb. Men det bliver naturligvis Kristendom-

4
i Sverige *Mariatraade*, fordi man troede, at de var af Jomfru Marias Spind.

Som vi ser, vi har de smukkeste og mest lysende Forbilleder, og man har tillagt Spindekunsten den dybeste Betydning. Det var med Føje, at vi fik tillagt Navnet „Spindesiden“.

Men — hvorfor har vi sluppet Tenen?

MARGRETHE HALD